

ÉLET ÉS IRODALOM
 SZÉPIRODALMI ÉS
 TÁRSADALMI HETI KÖZLÖNY.

Felelős szerkesztő és laptulajdonos
KORBULY JÓZSEF.

Előfizetési ár:
 Egész évre 6kft.
 Fél " 3 " 50k.
 Negyed " 1 " 50k.
 Egyes szám ára 12kr.

*Szerkesztői iroda és
 Kiadó hivatal:*
 Kolozsvárt, Bel Monostor
 utca 20sz.

ELŐFIZETÉSI FELHIVÁS

AZ

„ÉLET és IRODALOM”

ezimű, az erdélyi részek egyetlen szépirodalmi és társadalmi közlönyére

Eddigi — bár rövid — pályafutásunk felment attól, hogy nagyhangu ígéretekkel biztassuk az olvasó közönséget az előfizetésre; s e pusztá ígéretek után tartssunk igényt a közönség pártfogására.

A nélkül, hogy a szerénytelenség vádjától tartanánk, hivatkozhatunk a kiváló írók fényes sorára, kiknek szives közreműködése tette lehetővé, hogy lapunkat irodalmi színvonalra emeltük.

A lefolyt félévi folyamában a következő írók neveivel találkozhattak olvasóink: Jókai Mór, Brassai Sámuel, Hegedűs István, Imre Sándor, Beöthy Zsol, Szász Béla, Szász Gerő, Endrédi Sándor, Abrányi Kornél, Jakab Ödön, De Gerando Antonina, Gyarmathy Zsigané, Sáni Lászlóné, Bactha Miklós, Jakab Elek, Széchy Károly, dr. Ferenczi Zoltán, Csernátoni Gyula, Medgyes Lajos, Lövey Klára, E. Kovács Gyula, Petelei István, Gabányi Árpád, Tolnai Lajos, György Aladár, Lugosi József, Abrányi Emil, Dengi János, Réthy Lajos, Sümegi Kálmán, dr. Boros Gábor, Bartók Lajos, Reviczky Gyula, Farnos Dezső, De Gerando Attila, Jancsó Benedek.

Lapunk előfizetési díja marad a régi:

Egész évre . . . . . 6 frt. || Fél évre . . . . . 3 frt.
Évnegyedre 1 frt 50 kr.

A vidéki előfizetési díjak a kiadóhivatalhoz (Kolozsvárt belmonostor-utca 20. sz.) küldendők: helybeli előfizetéseket pedig Stein János könyvkereskedése fogad el.

Mutatványszámot ingyen és bérmentve bárkinek küldünk. Továbbá tudatjuk, hogy új előfizetőink lapunk első félévi folyamát 2 frt 50 krért utánrendelhetik.

HIRDETÉSEK

EREDETI

FRISTER és ROSSMANN

VARRÓGÉPEK.

Amsterdamban az 1883-diki kiállításon

„ARANY ÉREMMEL“

kitüntetett, tehát a legnagyobb elismerésben részesített

S I N G E R

varrógépeket készpénz, vagy 1 frt heti részletekbeni fizetések és hat évi írásbeli jótállás mellett ajánlja

Neeser János és társa.

Kolozsvárt, tordautca 1. sz.

(7) (44—52)

Valódi mosott pamut.

Női kézimunka.

Őszi ujdonságok: asztalfutók s közepek, védkendők, párnák, hirtaszék-betétek, utazótakarók, stb. kézimunkák éppen most jelentek meg és nálunk jutányosan kaphatók.

A jövő évi kiállításhoz ajánljuk dús anyagraktárunkat, mintáinkat és rajzainkat.

Vidéki megrendelések és fölvilágosítások legpontosabban teljesítetnek.

Lustig Eszti és Neményi Hermin

BUDAPETS, Haas-féle palotában,

(25) szemben a „Magyar Király“ szállodával. (8—*)

Valódi mosott pamut.

KÖNYV- ÉS KÖNYOMDA.

STEIN JÁNOS

KÖNYVKIADÓ ÉS NYOMDÁSZ KOLOZSVÁRT.

Ajánlja az ev. ref. főtanoda általa már 35 éven át kezelt és legujabban a kor igényeinek megfelelőleg a legmodernebb betűkkel berendezett

KÖNYV- ÉS KÖNYOMDÁIÁRT.

A könyomdában szakképzett metsző és nyomó van alkalmazva.

A nyomdai gépek elegendősége, valamint a munkaerő teljes száma lehetővé teszi, hogy minden

KÖNYV- ÉS KÖNYOMDAI MUNKÁT

határozott időre, tisztán, izléssel s oly olcsó árban képes előállítani, hogy bármely hazai nyomdával versenyezhet

A munkákhoz szükséges **papír** csak rendes gyári árban számítja.

Mindennemü és nyelvü **könyvek, folyóiratok, iskolai értesítők, köz- és magán hivatalok részére szükséges rovatos ivenk, körlevelek, árjegyzékek, számlák, diszes kiállítású diplomák és tanulólevelek, nász-, gyász- és vigalmi jelentések, névjegyek, meghívók, tánczrendek, gyógyszertári jelzetek bor, roszolis és más vignettek, új évi és más alkalmi üdvözlitek, vámjegyek, vásárczédulák, hirdetmények, bármily nagyságu falragaszok, szóval minden e szakmába vágó fekete vagy színnyomatu munkák csinos kiállítását jutányos áron elfogadja.**

Megrendelések Stein János könyv- és zeneműkereskedésébe (bel-középutcza 1. sz.) vagy a nyomda helyiségébe (bel-farkasutcza 20. sz.) intézendők.

— Vidéki megrendeléseket gyorsan és pontosan eszközöl. —

Különösen a kir. közjegyzők, megyei és városi hatóságok és a községi előljáróságok, valamint **ta- karékpénztárak és biztosító-társaságok** figyelmét bátorodik arra fölhívni, hogy hivatali szükségletekre megkivántató nyomtatványok gyors kiállítására s legolcsóbb árszámítására különös sulyt fektet. **A községi bíróságok** részére szükséges nyomtatványokból raktárt tart s azokból kis mennyiségben **konz számra** is jutányos áron szolgál.

Epen most jelent meg s Kolozsvárt

Stein János

ZENEMUKERESKEDÉSÉBEN KAPHATÓ:

Magyar király-induló. Szerző Huber Károly. Szövegét írta Váradi Antal.

Zongorára két kézre 1 frt.

Zongorára négy kézre 1 frt 50 kr.

Magyar király-dal. Egy régi magyar dallam után szerző Liszt Ferencz. Szövegét írta Ábrányi Kornél.

Zongorára két kézre 1 frt 20 kr.

Zongorára négy kézre 1 frt 80 kr.

FONTOS MINDEN CSALÁDNAK!

Megjelent s Kolozsvárt

Stein János

könyvkiadó és nyomdász könyv-, mű- és zeneműkereskedésében kapható:

Dr. Airy természetes gyógymódja.

Biztos utmutatás a leginkább előforduló emberi betegségeknek egyszerű és érvényesült szerekek saját maga által való biztos és gyors meggyógyítására. — A szövegbe nyomott számos boncztani ábrával. Kidolgozta Dr. Richter Adolf. A 416 oldalra terjedő vaskos kötet ára csak 60 kr. **Vidékre 65 kr-nak előleges beküldése mellett bérmentve!**

E népszerű orvosi műben a leggyakrabban előforduló betegségek nemcsak könnyen érthetőleg vannak leírva, hanem egyúttal az illető bántalmak legjobb orvoslási módja is. Ámbár a kiadás hallatlan magas száma a könyv nagy gyakorlati értékét bizonyítja, mindamelllett álljon itt levele egy tanítónak, ki saját tiz éves tapasztalata alapján mond ítéletet s következőleg nyilatkozik:

„A körülbelül 10 év előtt öntől hozatott ily című könyv „Dr. Airy gyógymódja“ kőzről kézre járt s ez által annyira elrongáltatott, hogy kérem kell, részemre a mellékelt 80 kr. értékű levélbélyegért egy új példányt küldeni.

Messzire vezetne, ha mindazon egyéneket felsorolnám, a kiknek a gyógymód vigasztalást és gyógyulást szerzett; ezek sokan vannak s köztük nem kevesen, a kik felgyógyulásaikra nézve minden reményről letettek, de azért családjaik javára még is életben maradtak stb.“

Kapható Kolozsvárt:

Idegszenvedések

nem gyógyíthatóknak jobban és gyökeresebben, mint amaz egyszerű, biztos, már ezernyi esetekben kitünőnek bizonyult bánásmód által, mely a következő iratban egy jeles orvos által közöltetik. Akárki ama jelenleg oly feldiesért és felmagasztalt szereket alkalmaztatná, mégis vissza fog térni azon sikerteljes bánásmódhoz, mely sok szenvedőt megmentett és mely felett pontos felvilágosítással szolgál a következő irat:

Az idegek erősítése. Egy tanácsadó idegszenvedőknek és mindazoknak, kik szellemileg friss és testileg egészségesek akarnak maradni. Irta dr. Koch Albin. Ára 30 kr. Ezen irat az ember testi és szellemi jólétéről legbiztosabban és leghívebben beszél.

Stein Jánosnál.

UJ ZENEMŰVEK!! MAGYAR NÉPDALOK!!

STEIN JÁNOS

ZENEMUKERESKEDÉSÉBEN

KOLOZSVÁRT

k a p h a t ó k:

Guzsajosban. 4 székely népdal: 1. A fuszujka szára ... 2. Jaj de búsan harangoznak ... 3. Sóváraddon nevededtem ... 4. Huszár vagyok, azzá lettem ... Énekhangra zongorakisérettel átírta Lányi Ernő. 80 kr.

Parlagi rózsák. 5 kedvelt népdal. 1. Ha meghalok, temetőbe visznek. 2. Holdvilágos, csillagos az éjszaka. 3. Kalapom, kalapom csúrgora. 4. Jaj Istenem, jaj de baj. 5. Az anyám arra kért. — Énekhangra zongorakisérettel alkalmazta Lányi Ernő. 80 kr.

Kolozsvári bokréta. 5 eredeti magyar népdal. 1. Keskeny utcán. 2. Zöld a mező. 3. Fényes napsugár. 4. Arany kantár. 5. Kolozsvári magyar leány. — Énekhangra zongorakisérettel szerző Lányi Ernő 1 frt 20 kr.

Meteor-polka. Zongorára szerző Atala. 60 kr.

Adél-négyes. Zongorára szerző Dorozslai Adolf. 75 kr.

Máramarosi „Magyar-román testvériség.“ Négyes. Zongorára szerző Dorozslai Adolf 75 kr.

Krakovianka. Lengyelke. Zongorára szerző Mazalik. 50 kr.

Felhívás tánczra. Tipegő. Zongorára szerző Deutsch A. 60 kr.

I só magyar ábránd. Zongorára szerző Szenkovits Gyula. 1 frt 50 kr.

Székely-induló. Zongorára szerző Schlögel L. 50 kr.

József (Defilir) induló. Zongorára szerző Schlögel L. 50 kr.

Piknik. Rezgő-polka. Zongorára szerző Salamon János. 50 kr.

Chou-chou. Keringő. Zongorára szerző Salamon János. 80 kr.

Vidékre, az árnak postautalvánnyal való beküldése mellett, bérmentve.

ÉLET ÉS IRODALOM.

SZÉPIRODALMI ÉS TÁRSADALMI HETI KOZLÖNY.

ELŐFIZETÉSI ÁR:

Negyedévre	1 frt 50 kr.
Félévre	3 „ — „
Egész évre	6 „ — „

Egy szám ára 12 kr.

FELELŐS SZERKESZTŐ ÉS LAPTULAJDONOS:

KORBULY JÓZSEF.

Az előfizetési pénzek, valamint a lap szellemi részére vonatkozó közlemények a szerkesztőhöz küldendők. (Kolozsvárt, Belmonostor-utca 20. sz.)

Helybeli előfizetéseket elfogad Stein János könyvkereskedése. KÉZIRATOK NEM ADATNAK VISSZA.

I. Évfolyam.
Negyvenötödik szám.

Megjelenik minden vasárnap 1—1½ ívnyi terjedelemben.

Kolozsvárt.
1884. november 2.

HALOTTAK ÜNNEPÉN.

kegyelet napja! A halottak ünnepe!

Már-már megfutá pályáját az esztendő, élete végéhez közeleg. A nappal egy rövidke perez, az éjszaka komor sötéte végtelen.

A levegő ég elveszté lakóit, a természet búcsudalát harsogtatja fülünkbe a fölsivító hideg északi szél, a mely nyargalva rohan végig a házak fölött.

Az átláthatatlan köd s a kémények szeszélyesen fölgomolygó füstje sűrű fátyollá vegyül, mintha gyász-terítőjéül akarna szolgálni a rögnök.

Megrázkodik a lélek, a halál-sejtelek fagyos érzése megdermeszti az agyvelőt.

S a hives, borongós őszi nap visszarágad az emlékezet szárnyain azokhoz a szép napokhoz, a mikor mind együtt valánk kedveseinkkel, szeretteinkkel, — mikor a levél hullásan csak sajnálkozánk, de köny nem nedvesíté arcunkat, mert egy sem hiányzott a mieink közül.

De az emlékezettel egyesül a remény s a szomorúság.

A mily nyomott ott künn az idő, éppen olyan nyomott itt benn a kedély.

E napon visszajő az édes szülő, az imádott férj és feleség, a fölszállott kis angyalok, mind-mind tárt karokkal közelednek, hogy a magasztos kegyelet-ünnepet együtt üljék velünk. A porladni indult csontok új életre kelnek, jönnek a vigasztalással s a gyöngéd szemrehányással, ha elfeledtük őket. Drága gyöngyök most a széthullt porszemek.

Nincs ezenkívül egyetlen nap sem az évben, a melyen mindent leküzdene az emlékezet hatalma.

Igaz, hogy a kegyeletes, igaz megemlékezésnek nem volna szabad csak egyetlen kitévő napjának lennie, hiszen a fájdalomnak szakadatlanul kellene élnie a szívben, de mégis megindító, nagy-szerű, midőn egy egész város leteszi munkája eszközeit, nem gondol mulatságaira és kizáródik ama másik városba, a hol a virágról, a faágról, a márvány emlékkőről s korhadt fakeresztről csak ezt az egyet hallod: Memento mori!

A temető egyszerre búcsuhelylyé változik, hol a hervadó bokrok, lombvesztette fák tövében kedveseink aluszszák örök álmukat, megszűnik egy pár órára az élőknek zajos zsbivására s az élők szíve csak azokért dobban föl, a kik már nincsenek.

A zarándokolók megállanak az omlatag hantok fölött, a melyek alatt azok nyugszanak némán, esőndesen, a kik egykor szintén szerettek, mosolyogtak, örültek és sirtak, mint magunk.

A síremlékeken fölragyog az ezernyi kis világ: a ki nem fogyó emlékezetnek jelképei, — az újra hantolt sírokon ott pompáznak a virágok, a keresztokról lecsüngenek a koszorúk: a szív igaz szeretetének hű másai.

Ritka hant marad koszorutalan s ha van, a melyre nem termett virág, egy forró köny pótolja azt, a melyből újra kizöldül a hantnak füve s a melynek fénye a síri lámpákénál vajmi gyakran tisztább, kedvesebb.

A fájdalom szavai röppentenek el az ajakról, az egy évig visszafojtott árból megerednek a könynek esőppjei. A bánat útát tör magának s valódiságából nem veszt az által, hogy öntudatlan keservben, szívet rázó jajokban nyilatkozik.

Aztán elhanyagad a lobogó fény, mint az élet, elhangzik a zokogás, a sajtó sebek mindegy enyhületet találtak. A térdelő árva, ki keserű könyeket hullatott kedveseinek sírján, — a megtört özvegy, a ki jajok között panasolta el kinos elhagyatottságát, gyámolatlanságát az elpihent férjnek, — a szülő, a kin erőt vett a gyarló ember s rimánkodva kérte vissza gyermekét a haláltól, — a tisztelő sereg, mely jelesének nyugovó helyénél a pótolhatatlan veszteség miatt könyes szemekkel, megtompultan állott: mind-mind vigasztalódva távoznak az életnek szomorú határköveitől.

A lesújtott lélek megkönnyebbül a feltámadás gondolatára.

A ragyogó fény oda künn elhomályosodik, a lámpák lassanként kialusznak, a koszorúk virágai összehúzzák kelyheiket, a világosság és zaj miatt elriasztott bogárkák zsonganak még egyet s a pár órára megeléknült temető régi csendje ismét beáll, a halottak sovár fájdalommal még egyszer visszatekintenek az elhagyott világra, a hová nekik egy egész hosszú esztendőn keresztül csak egyetlen napon szabad visszatérniök, aztán leszállanak abba a

rideg mélységbe, a mely végső határ az élő és kihalt világ között.

Az élők kisírták könyeiket, lerótták a kegyelet nyílt adóját, a sajtó szív, mely pár perezre kinyílt volt, megint bezárul és magába rejti néma bánatát.

DR. BOROS GÁBOR.

Az arisztokrácia kérdéséről.

(Két közlemény.)

I.

felsőház mindinkább közelegő reformja újra napirendre hoz egy kérdést, melyet megoldani hiába törekedtek a legnagyobb lángelmék az idők folyamán s a melyet megoldani a jövőben is ki tudja mikor fog az emberi ész. Ekérdés: az arisztokrácia kérdése.

A kor iránya, melyben élünk, szemlátomást a demokrácia felé hajlik; a közfelfogás ma már kicsinylőleg szól a koronákról. Az emberek magasztalják a nagy Rousseaut, ki vizomlásnál, égi-háborúk zajánál, magában egyenlőségről álmódott és magasztalják a nagy forradalmat, mely pirosló vérbe fojtá a kékvér gögjét s az első éjnek kiváltságait.

Azonban az élet, mint nem egyszer-másszor, e tárgyra nézve is meghazudtolja a nyelvnek és a tollnak szózatát. A souverain nép Európa majd minden államában mély tisztelettel hajol meg a nagy nevek előtt. A parvenuk úton-útonfelen keresik a nemességgel való egybeköttetést és a milliómosok leányaik számára nem ismernek biztosabb és diszesebb nyugovó-helyet, mint egy hercegi vagy grófi koronának árnyát. Szóval becsülik az arisztokráciát.

S mi is azt hisszük, hogy az életnek és nem a nyelvnek van igaza. Maga az arisztokrácia lényege, mely abban áll, hogy az emberek közt az egyik erős, a másik erőtelen; az egyik tudós, a másik tudatlan; egyik szorgalmas, másik henye; egyik szépnek, a másik csufnak született, örök érvényű és állni fog addig, míg csak a világ, világ leszen. Minden ember szép, tudós, gazdag és erős együttléve sehol sem lehet; mindig lesznek tehát

bizonyos értelemben arisztokraták. Emberek, a kik kíválnak a tömegből, ha mindjárt nem is azzal, hogy czimereket hordoznak előttük vagy bíbor ruhába öltöztetve járnak, hanem valamivel, a mi pantalonban is nem mindennapi.

Mellőzve azonban ezt, magának a születési arisztokracziának is van még napjainkban létjoga.

Nem oly haszontalan fa ez, mely ne hozhatna jó gyümölcsöket, csak nem kell tulságosan ápolni gyökerét, mert a tulságosan sok tápláló nedv megárt. Az arisztokrácia hatalmát, hatásának körét korlátozva, a mai társadalomnak még sok hasznos szolgálatot tesz s tehet.

Csak nem régiben, még azt hívém, hogy az egész arisztokrátiakodás haszontalan és igaztalan játék, a melynek a fölvilágosodás minél előbb nyakát kellene szegje. Bocsánat a kifejezésért, de ez jelzi legalábbabb azt, a mit két évvel ezelőtt még az arisztokracziáról gondoltam. Ezelőtt két évvel tehát egy híres francia munka jutott kezembe, melynek pár lapja egészen megváltoztató eddigi gondolkodásomat.

Az emberiségnek nem csak egy, de ezer különböző tulajdonságra van szüksége, többek közt azokra is, melyeket nagy ur tulajdonoknak nevezünk. Például a pénz bizonyos megvetése, lenézése olyan dolog, a mi különösen ma mindnyájunknak szerfölött hasznos lecke. Ha szentegyházban pap figyelmeztet rá, szava a pusztában kiáltozónak szózata. De ha egy mágnás gyakorlatban szemünk előtt gavallérosan költ, adakozik, ez sokkal inkább eszünkbe juttatja, hogy a pénz végre is csak eszköz és hogy a nagylelkűség végre is nemesebb tulajdon, mint a pénz szeretete. Oly ember, ki vagyonát maga szerezte, ki csak gazdag, legyen bármily derék, becsületes különben, soha a pénzt így meg nem veheti, mert társadalmi nagysága, kiváltsága pénzén alapul s megvetve a pénzt, megveti a saját nagyságát is, azt, a mit maga

szerzett. Az arisztokrata őseire büszke; a névre, a fényre, a multra.

Ép így fontos az, hogy különösen a magasabb állású köztisztviselők bizonyos nimbussal legyenek körülveve, hogy az alattvalók bizonyos kegyelettel közelítsenek személyük felé. Egy hétköznapi születésű ember, ki a miniszteri bársony-széken ül, sokat e részben sajnos nélkülöz, a mivel bir arisztokrata társa. Ő róla sokan mondják: ismertem az apát, derék, becsületes csizmadia volt, szegény fiának a kollegiumban alig volt mit enni; kapadohányt szívott és tíz napig viselt egy inget magán. Itt ült a miniszteriumban, mint irnok stb. és a többi, és a többi. És ha talán apja már gazdag ember volt, dédapjáról mondják, hogy egy strinfliben hordta mindenét.

Csekélységek igaz, de manapság még oly tökéletlenek vagyunk, hogy ily dolgok rontják nem kis mértékben az illuziót. Aztán valljuk meg őszintén, az ily emberek parancsolni se igen tudnak: legalább nem ügyesen, tapintatosan. A szegény engedelmességhez szokik és ha parancsolnia kell, hiányzik nála rendszerint az a tapintat, gyöngédség, mely a parancsot természetes érdességétől megfosztja. Általánosságban szólunk természetesen csak és isten mentsen, hogy valaha olyat mondjunk, hogy mi parvenuk ne lehessünk soha miniszterek. Nem, csak annyit, hogy egyenlő szellemi tehetségek mellett az arisztokrata tulajdonainál fogva velünk szemben mindig előnnyel bir.

Hasonlóképen kitünően fölhasználhatja a társadalom a születési arisztokracziát a diplomáciai pályán is. Hiába, van a finomságnak, előkelőségnek egy neme, a mely csak a kékvérnél található. Ott tehát, hol fényvel kell föllépni, hol nemzeti önértet és méltóságot elegáncziával és gyöngéd figyelemmel kell párosítani, helyén van még mindig a főnemesi privilegium.

Nem akarunk itt szólni arról, mi böles jogászok a jogfolytonosságról, az ugrásoknak a fejlődésben való elkerüléséről az arisztokrácia érdekében fölhoznak, csupán azt akarjuk még megemli-

teni, hogy a főnemesesség eszméje képes nagy polgárokat adni a hazának. Egy csak középszerű fögékonyssággal megáldott lélek is, nem gondolhat emelkedés nélkül párduczos őseinek hajdani nagyságára. A multban az, hogy egyik őse királyt koronázott, a másik az országnak nádora volt, a harmadik elveszett a v-i csatában, kérdés, ösztön, bátorítás, hogy ő is nagy dolgokat tegyen. Gondolunk rá, kiket előre megvilágít neve fénye és mindez oly rugóvá leszen, annyi mindenre készíti az embert, a mennyire se pénz, se szerelem. A nagyra-vágyás a leghatalmasabb minden szenvedélyek között.

Köszöntve tehát arisztokráciát, ne köszöntsük benne csak az embert, sem a privilegiumokat, hanem az embert, a kire a mult idők nagysága ragyog.

DR.—

A RABSZOLGA ÁLMA.

(Longfellow költeménye.)

Ékszik a rizs-vetés alatt,
Sarlója kezében;
Melle csupasz, gyapjas haja
A főveny pihen
S látja szülő-földét megint,
Az álom ködiben.

Királyi Niger, álmai
Sikján, büszkén halad,
Hol ült királyként annyiszor
A pálmák alatt
S várt csengős karavánt, a mely
Tár hegyi utakat.

És látja szögzenü nejét,
Véle a gyermekek;
Nyakát ölelik, ajakán
A csók olyan meleg!
S az alvó szemből a homok
Közé egy könyv pereg...

TÁRCZA.

Kovács Gyula mint Hamlet.

Arany János emlékezetének (halála évfordulójának) megünneplésére kedden, október 28-án Shakespeare-től Hamlet került színre. Magam, a ki sokszor láttam Hamletet Kovácstól, némileg meg voltam lepve alakításától. Nem azért pedig, mert a könnyen lelkesülők rendszerint tartják legjobbnak, vagy legalább azért hevülnek, mi a legújabb: azért sem, mert az új bók többet ér, mint talán egy régi őszinte dicséret; hanem mert Kovács, nézetem szerint, sok tekintetben eltért korábbi Hamleteitől. Ha jól emlékszem, Kovács előbbi, ha nem is épen legközelebbi alakításában Hamletet úgy fogta fel mint philosophot. Úgy fogta fel, mint az új kor (Shakespeare-korabeli, de mai korbeli is) pessimistikus bölesét, ki elemzi az erő, akarat, kötelesség és képesség egyéni, de egyszersmind általános emberi problémáit. Leginkább kiűnt ez a „Lenni vagy nem lenni“ monolog elmondásakor. Emlékezem, hogy e magánbeszédet s nem ismerem ennél problematikusabb magánbeszédet, mely többféle felfogásra nyújthatna alkalmat, úgy mondta el, mint a nyugodt böles, ki számbaveszi még a nem tudhatót is. Lekönykölt tehát egy szobor-féltre, mely a csarnokban állt és elelmélkedte, mint-

egy végig gondolta halk szókkal önmagában beszélve, mintha az ész oktatni akarná az akaratot, mely tán az öngyilkosság körül forog, mert mint ő maga mondja:

Egy tü-fokát nem ér az élete

Most ebben más felfogást mutatott. A monologot beillesztette egy küzködő Hamlet eszbolygásaiba, melyek lelki harcok közt ösztönzik és visszatartják — nem a bosszútól, hanem annak jogától, mi csak a teljes bizonyosság adhat meg, hogy a király csakugyan gyilkos-e vagy pedig csak káprázat az egész szellemi-história, mi hozzá beszélt s néki megjelent. Most Kovács végig dült egy pamlagon s töprengve, belső zaklatottsággal élte keresztül e monolog szavait. Kovács tehát most inkább azt adta, a mi Hamlet.

Mert Hamlet egy nagy ész és nagy szív, milyennek Ophelia rajzolja, ki, ha külső okok nincsenek, saját lelke háborgásai közt él. Melyik nagy lélek nem szenved ily küzdelmek között? S még hogyne szenvedne Hamlet, kinél még hozzá a philosoph-fá mívelt tanultság okoskodásai s a finom udvaronez furlangjai egyaránt megvannak. Hamlet hát a genialis ész és szív ideges életét éli, ez örökölt hajlama megvolna akkor is, ha apját sohasem ölik meg s anyja két óra rá nem megy férjhez atyja öcséséhez „ki úgy sem húz a Hamlet atyjára, mint ő Herkulesre.“

Mekkora harcokat, a felizgatott idegélet mily lélek kinzó gyötrelmeit kell aztán átélnie még an-

nak a Hamletnek, ki már csak anyja gyors nászára is ingerülten kérde, hogy „miért szegezte az Örökkévaló az öngyilkosság ellen kánonát“ s felindulását ezzel végzi:

„De törj meg szívem“

És még mekkorábbakat kell átélnie annak a Hamletnek, ki megtudja apja szellemétől, hogy apját meggyilkolta épen az az öcsés, ki anyját vette el és ez a szellem bosszura hívja fel. Mily körülmények közé dobátik egyszerre! Egyfelől a lelkét elfoglaló titok és kötelesség terhe; másfelől ama kétely, hogy hátha nem is igaz a gyilkosság s csak „a kárhozatnak lelke volt, a mit látott s képzelme oly sötét, mint Vulkan pörölye“; a ki továbbá szerelmes, de ennek vége, örökre vége már, mert neki más dolga van, a mint maga mondja:

— letörök emlékezetem,
Lapjáról minden léha jegyzetet,
Könyvek tanácsit, képet, benyomást,
Mít vizsga ifjúkor másolt reá;
És csak parancsod éljen egyedül
Agyam könyvében, nem vegyülve más
Alábbvalókkal: úgy van, esküszöm.

És végre mekkora hánykodásai lehetnek e léleknek, ama bizonytalanságban, hogy anyja is részes lehet s talán az is e véres tettben.

E nyugtalanságot fokozza az is, hogy miután megvan bizonyossága, hogy apját csakugyan nagybátyja ölte meg, mi módon álljon bosszút; mert csupán megölni a gyilkos királyt, még nem elég,

ki kell
vagy d
kázik,
zamalj
óvakod
ködök
lásra s
élenk t
s egy
finom
uralmá
É
val val
éles s
uralma
szere
kár a
E
a szem
Hamlet
a királ
hangul
S
Hamlet
ra fel-
mussal
dalmát,
le kell
relme

Majd Niger mentén, jó lován,
Bőszült futamra kél;
Mind szín-arany szerszáma van,
Száll méne, mint a szél
S bármerre tart vékonyán a kard
Vigan csengő aczél.

Flamingók vérszín zászlaját
Rebbenti fel, a mint
Napestig vágat a mezőn,
Hol nő a tamarind,
A míg felé Kafir falu
S a tenger síkja int.

És hallja este jövetén
Oroszlán bősz szavát;
A vízi-ló csörtet, nyomán
Porrá török a nád,
Lépése diadalt dobol
E győztes álmon át...

S az erdő ezer nyelve zúg,
Szabadságról beszél
És oly erős-űdén dalol
A pusztáról a szél,
Hogy összerázkodik s mosolyg,
Hogy ily öröme kél.

Nem érzi őre ostorát,
Sem a tűző napot,
Álom földén sir-fénye már
Egy holt-testen ragyog,
Mit lelke, elnyitott lánczaként,
Széttört és itt hagyott.

SZÁSZ BÉLA.

AZ ARANYLAKODALOM.

Irtá:

BATIZFALVY ERZSÉBET.

(Vége.)

Ed's apám olyat még nem élt kend; Julis már tömi a libákat, a malaczunk is majd kicsattan olyan kövér, no meg a lisztnak valót is félrerakosgattuk Isten jóvoltából. „Milyen pogácsát süt belőle az én Juliskám, ugy-e lelkem adta” és odafordul élete párjához, kinek szerény

lesütött szemeiből bizony ki sem látszanék ez a jó tulajdonság, ha a gazdája oly erősen nem állítaná.

— Hej! — rivalt fel egy sudar ifju ember, ki szorosán ült kis felesége mellett, kit nem rég dicserhet még a magáénak — hej! az én galambom sem marad ám rest, mert olyan fosztos kalácsot tud az sütni, olyan paprikást főzni, hogy kelmetek mind megszopják az ujjokat utána.

— Ugy-e lelkem Katám? és ezzel olyat ölel a szemérmes asszonyon, hogy az még pirosabb lesz, mint piros viganója.

— De ezt már nem tűröm sógor — szóval fel egy nyalka legény, ki pitykés dolmányát a fél vállán hordja és önérettel tekint jobbra-balra: az az én húgom, ne hozd hát úgy zavarba, hogy a szó is a torkán akadjon, meg aztán ilyen legény fajta meg is kívánja azt.

— Félre a sok beszéddel — szóval fel egy fogatlan öreg — ideje, hogy elmenjünk a délutáni vecsernére, kérvén az urat, engedje megérnünk jó egészségben azt a szép napot...

A pihenők felállanak és ki-ki magára ölti ünnepi kendőjét, czifra szűrét, bóbítás főkötőjét.

Mikor az ajtó feltárul, a gyermekes csoport úgy szétriad, mint az úzóbe vett vad; mindenik mélyen elrejteni szándékozik titkát, mintha fenhangan mondaná: oh! én nem mondtam semmit, én nem tudok semmit és ezzel a tagadó és titkolódó arczkifejezéssel árulja el magát az igazi... gyermek!

Jó, hogy mindenki a maga gondolatával van elfoglalva és így nem igen ügyelnek az apróságra; mert Julis asszony épen most fogadja meg titkon, hogy mégis ő fogja sütni a legjobb kalácsot; de Kata, bár ifjabb, sem akar szégyent vallani és be fogja bizonyítani, hogy méltó ama csipkés fejkötőre, melyet sötét haján hord.

A szép öreg házaspár áhitattal lépked legelől, nem is igen beszélve, de annál inkább érezve a boldog nap közeledtét.

Az udvar ajtaja nyikorogva feltárul, melyen szép sorban kilép a háznép a maga módja és tem-

pója szerint, hogy a hívogató harangszóra a templomba mehessen.

Gyermek pedig nem volna gyermek, ha megtagadná önmagát.

Hisz ismert példabeszéd: „ha eltávoznak a macskák, czinczognak az egerek.”

Mi is lett volna egyéb dolguk, miután kellő tisztelettel csattanós csókokat nyomtak a szülők odanyujtott ajakára avagy kezére, minthogy az udvaron szétoszolva tréfa és játék között üzzék pillangóját a boldog jelennek.

Gábor, a legidősebb, itt sem engedett csorbát ejteni méltóságán és mindenkitől elfogadott egyeduralommal vezeté a játék sorát.

De nem volt ő oly szigorú, mint hinnétek, mert még elég fiatal volt arra nézve, hogy visszaemlékeztek az ő zsenge korára, midőn oly jól esik a bohóskodás és a szabadság a játékban; miért is felejtik el számosan oly korán, hogy ők is gyermekek voltak egykor?

Avagy azt kell hinnem, hogy azok, kik felejtik: soha sem voltak igazi gyermekek!...

Egy pillanat alatt szétfutottak a kicsinyek, mindegyik kénye, kedve szerint mulatozva.

Boriska egy kis szürke verebet vett úzóbe, mely élelmet keresgélve a földön, minden közeledő lépésre hármát, négyet ugrott előre.

Jánoska észrevevén az eredménytelen munkát, gyors futással neki esett a konyha-ajtónak, azon belől a sós tálnak és apró ujjai közé fogva annak durva tartalmából, visszasiert, hogy segédkezet nyujthasson a madárfogásban.

Lihogva állt meg Boriska előtt és reá emelve nagy szemeit, mondá: „nesze, nesze vedd a sót és hintsd a madár farkára, mert úgy megfogjuk ám, éd's apám mondta.”

A kis Józsi ott hasal egy viola-ágy szélén, melyhez négykézláb hihetetlen gyorsasággal eljutott és boldogan mosolyog az előtte elterülő virágtengerre, míg ujjai pusztítják az illatos szirmokat.

Két cseppesség, a kis selypes Julis és az aranyhaju Klárka kényelemmel helyezkednek el a föl-

ki kell lesni az alkalmat, midőn részegen alszik, vagy dühöng, vagy vérparázna ágyán kéjeleg, koczkázik, esküdöz, röviden olyat tesz, min üdvösség zamatja semmi sincs. És minde viszonyok közt óvakodva játssza az örült szerepét, meglopja az örökösök vizsga tekintetét, résen áll minden ajtó nyílásra s töprengő elmékedéseiben egy hallucináns élnék tekintetével észreveszi, hogy Ophelia közelg s egy pillanatra lenyomja tornyosuló lelke habjait:

De csöndesen! A szép Ophelia jó.

És aztán megszólítja sarcatikus élességgel és finom illemtudással, hogy mintegy visszanyerje önuralmát.

Epen ebből érthető meg aztán az Opheliával való jelenetben Hamlet kettős hangulata, az éles sarcasmus, mely arra való, hogy Hamlet uralmat nyerjen magán, szerelmi felindulásán és szerelmes fellobbanásai, miket rosszul takar a sarcasmus álarcza.

E jelenetet egyoldaluan játssza, a ki csupán a szembetűnőbb sarcasmust emeli ki. Mert habár Hamletnek sikerül annyira uralkodnia magán, hogy a király éles szeme kihatja, mi rejlik a Hamlet hangulatában s így szól:

Szerelem! Nem arra tart e szenvedély! — de Hamlet szerelme érezhetően, a szökdelések daczárára fel-fellobog. E jelenetben tehát Hamlet sarcasmussal segít magán, hogy el ne árulja mély fájdalomát, hogy „emlékezete táblájáról” szerelmét is le kell törölnie; de önuralma nem teljes s ha szerelme őszinte, teljes nem is lehet.

Kovács tehát nézetem szerint finoman elegyíti e vegyes hangulatot Opheliához intézett szavaiban, a mit ugyan máskor is így fogott fel; de az akkori alapszín mellett kissé kirívón. A mostani, mondhatnám rajongóbb lelkű, izgékony, ideges philosoph Hamletjébe jobban beletalált.

Hamlet bizonyára Kovács legkidolgozottabb alakítása. A felfogás ez alapiránya mellett, mely szerintem helyes, hosszas volna elsorolnom azt, hogy miként teszi cselekvénynyé az egyes mondásokat, hány s miféle színezéssel emel ki egyes szövegeket, mik a párbeszédnek feltűnő helyei és előadása, szavalása mily magyarázó segítség épen a szövegre nézve. Még csupán egy pár dolgot érintek hát. Nézetem szerint a Hamlet és anyja közti jelenet végét kár volt elhagyni. Az a fordulat, habár Hamlet sehol sem árul el akkora megindulást mint itt, jellemző a philosoph és sokféle őrizet alatt álló Hamlet kételkedő természetére. Továbbá Kovács gyakran suttogva beszél, mi első sorban nem igen érthető, s aztán legfőleg egy szóra vagy rövid kifejezésre lehet színező; mert fokozatot, skálát nem lehet vele kifejezni s végre néhol igen halkan beszél s némely hely elvész a közönségre nézve. Pedig azt gyönyörködve láttam, hogy a diszes közönség mily csendben s majdnem mozgás nélkül figyelte a Kovács szavait és teljes érdeklődéssel kísérté Kovács alakításában a Hamlet felséges tragédiáját.

FERENCZI ZOLTÁN.

FRA ANGELICO.

Bejártuk kétszer Olaszországot, láttuk majd minden nevezetesebb képtárát. Napokat töltöttünk a sixtinában, Rafael loggiáin és háromszor mentünk át Florenczben a Pitti-gallerien. Bámultuk Tizian óriás-alkotásait Velenczében. Igen bánultuk, gyönyörködöttünk és el voltunk ragadtatva igen sok helyen. Mégis mind a közt, a mit láttunk, élvezhettünk, mi sem hatott reánk annyira, mint a freskók, melyeket egy barát festett: Fiesole, Fra Angelico.

E név a műtörténelemben mint a 14-ik és 15-ik század legkiválóbb festőjének neve ismeretes és az e század elején virágzott francia és német romantizmus lapjain viselőjéről sok lelkesült sor olvasható. Mindaz, a ki a tisztának, eszményinek barátja, szükségkép szereti Fra Angelicot.

E barát, mint egykoron Franciaországnak királya, a legkeresztényebb minden festők között. Soha nem hatolt a kereszténység szellemébe ily mélyen festő; soha senki nem festett még oly eszményi tisztaságot, mint ez a Fiesole, a kit köznyelven Fra Angeliconak „angyali barát”-nak is neveznek.

Való igaz, hogy ha Florenczben, a dömések volt kolostorában alakjait szemléljük, azokról a keresztény eszmék mély és egyedül helyes fölfogása

*

dön és építenek dombokat, várakat homokból és száraz galylyal kavargatják.

A fiuk pedig, ki befogva ezérna szálba, ki kocsisnak magas tisztét gyakorolva kisebbik öcsésén, pattog kezében a fonott ostor, míg kellő tüzzel, majd ételt főznek a fővényből és erővel kiáltja: gyü te csikó! gyü! ha! hóó!...

Egy más pillanatban már körben keringenek, kezeiket összefogva és énekszóval kísérve nagy érdeklődéssel nézve a benszorult egérke felemét Juliska képében és a macska fondorkodásait, mit pompásan személyesít egy borzas kis kópé.

A kezek majd a magasba emelkednek és velők önkénytelen az apró had lábujjra lép, hogy az egérke kifuthasson, midőn a macska becsuszott, majd meg leszorulnak a karok a föld felé és velők a gyermekesereg leguggol.

Végre azonban mégis sikerült elfogni a kis Julist és az egérke czinczóságába belevegyül a többiek vig kacaja és a pörlekedés zaja, hogy már most ki legyen a macska? ki egér? A verőfényes ég pedig lemosolyg az ő választott, az ő kegyelt kis népére, hisz ezek még mind angyalok!...

A templomból pedig ide hallzik a harangok tiszta kongása, mit a nép hálaímaja kísér ott benn.

Vasárnap van! A harangok újra zúgnak és hívják a hívőket szent imára, hívják szép ünnepeyre: aranyesküvőre, ezüst haju öregek megáldására!

Miért nem jönnek? — hisz már felgyult a gyertyák lángja a templomban, hisz a nép megtölté a pad-sorokat, hozva a jó öregeknek szép virágot, mivel az oltárt elhalmozá. Miért nem jönnek? kérdik az oltárképtől, melyen Krisztus a keresztfán kiszenvedett; arczán a végtelen fájdalom megtört vonásai, szemei a halál lehellete által elhomályosulva.

A halovány, élettelen test kinos görcsökben meredt meg; már nem fáj semmi, minden némán hallgatni látszik... csak a tátongó sebek és a henők megolvadt vér, mely nehéz cseppekben gördül-

sugárzik élénk. Nincs rajtok semmi a féktelenből; mindenütt rend és nyugalom honol. Emberek jönnek, nem a stoicizmus bölcei, sem az ujkor ugynevezett „érzékeltenei“ élénk, hanem emberek, a kik sirnak és nevetnek, de a kik akaradják erejével az öröm és a fájdalom tengere fölé emelkednek és el nem szédítve egyik végteltől sem, perczre nem vesztik szemök elől a tulvilág vezénylő csillagát. Szelid, nyugodt, még a fájdalomban is nagyobb részt vidám alakok, a kik keveset törődnek e világ sáfarkodásaival. Egyszerűek, mondjuk ki tisztán igazi gyermekek. Képei azon vallásnak, mely mindnyájunkat a menyeyi atya gyermekének mond. Alakjain megoldva látjuk, miként lehet valaki tudós és mégis gyermek, fejedelem és alattvaló, nagy és kicsiny. A képiro saját lelkét festette rájuk, azt a tiszta, drága, örökké vidám lelket, a mely a keresztyen tanok és erények legtisztább havát gyűjté magába, mely szerencsésen ment volt minden tulzástól és szeretetet hirdetve, maga forrón szeretett.

Bármit mondanánk is, mi sem jellemezné annyira, mint e szó: „gyermek“ Fra Angelicot. Ha mondja valaki, hogy barát volt, semmit se mondott. Ha mondja, hogy a középkorban élt, mondott valamit. De ha azt mondja, hogy „gyermek“ volt: elmondott mindent.

Sokáig kerestünk magunknak madonnát és sokáig nem találtunk olyat, a mely az angyalok királynéjáról alkotott magas fogalmunknak megfelel-

tében fagyott a hidegülő testhez, hirdeti az emberi kinokat!...

Ez minden szónál ékebben és mégis oly végtelen fájón mondja: szenvedtem.

És mintha a szenvedés szívünkbe szállna, mi is érezzük a fájdalmat, érezzük számtalan millió, Krisztus szenvedését, mióta ő meghalt mi értünk!...

Az orgona hangja megszólal oly búsan, oly panaszosan és úgy tetszik, hogy e melodikus hangok kifejezései szomorú gondolatainknak, elszorult szívünk érzelmeinek.

Azt érezzük, hogy e szent hangokkal fohászunk emelkedik a magasba, fel, fel egy tisztább regioba, hol különbség van jó és rossz között! hol az Isten zsámolyánál a jó elnyeri érdemlett jutalmát!

Itt a földön? Oh! itt nem!...

Hangzik, hangzik az orgona, zúg búsan a nagy harang, de még sem jut el soha többé hangja az ezüsthaju menyasszonyhoz, ki ott fekszik a barna anyaföld felett, fehérre meszelt szobában: fakoporsóban!...

Meghalt!... Meghalt, midőn élnie még oly öröm volt, meghalt élte legszebb napja előtt; ki-aludt szemeiből az öröm tüze... kihamvadt szívéből a szeretet... megaludt ereiben a piros vér... örökre megdermedtek tagjai!...

Ott áll körülötte a család apraja, nagya, szemekben a fájdalom nehéz könyeseppjeivel, ott fejénél szomorú-füzként az ezüsthaju völegény... ki ötven éves hitestársa sárga, néma arczára hullatja forró könnyeit.

A hetven éves füznek leszakadt virága... lehullott örökre, le a koporsóba és onnan a hideg földbe...

A boldogság napja felviradt... a boldogság tárgya letűnt!...

Lehullott az égről egy csillag a végtelenbe, de fényes útján hagyott maga után sok apró ragyogó csillagokat; ott hagyta maga után gyermekét, unokáit, dédunokáit, kik az élet delén, tavaszán nem látnak egyebet: sivar, hideg, fagyasztó télnél... csak halált... halált!...

volna. Rafael madonnáin meglátszik, hogy a renaissance gyermekei. Remek nők, de nem keresztény nők, a mint hogy a renaissance alakjai is emberek, de a szent-képeken se igen keresztény emberek. Igaza volt IX. Piusnak, midőn kíséreihez fordulva mondá: „Sono belle donne, ma non madonne“ „Szép asszonyok (Rafael madonnái) de nem miasszonyunk.“

Ha Florenzben p. o. a híres „Madonna della Sedia“-t nézzük, oh boldog ember, mondjuk, kinek ilyen felesége lehet! Mily szép, mily kedves, mily angyaljóságu nő! Mennyire szereti kicsinyét! Ah, angyal, mily édes, mily kimondhatatlan édes lehet csókod! A kép, mely ily érzelmeket ébreszt, lehet asszony, de nem miasszonyunk. A glória, melyet a festő homloka köré fon igazi glória, de nem a szentség, hanem a szerelem glóriája.

Épp ez sajátos és csudálatos Fra Angelico nál. Bölcsét festve, keresztény bölcsét fest, királyt rajzolva keresztény folsógot, a szeretetben keresztény szeretetet. Az ő „Madonna delle Stelle“-jén, a „Csillagos Madonná“-n, melyet Florenzben őriznek, ott van minden, mit szemünk a „miasszonyunk“ on keres. Oly tisztaság, szentség és szüziesség, melyet a liliumhoz hasonlítani kevés.

És mindez rajzolva oly eszményiséggel, a melyhez hasonlót nem találtunk schol. Nehéz megérteni azt, a mit esetével Fra Angelico művel. Festéssel fest és mégis keze alatt a festék mint-

Meghalt, oh! meghalt a jó öreg! miért kelle oly korán kimulnia? avagy vannak oly sovár emberek, kik azt mondanák: itt volt az ideje.

Melyik gyermek kiált fel? No uram, most elszólíthatnád; melyik ne kívánná, oh! még addj egy kis időt uram, oh! még csak egy rövidke évet! és azután újból: oh! még csak egy évet!...

Hisz hetvenedik évét még be sem tölté és oly becsületes társa volt urának, oly hű anyja gyermekeinek gazdag szívvel megáldva, mely telve vala szeretettel és erénnyel.

Kevés idő a jónak hetven év, de örökkévalóság a gonosznak!...

E városkában egy nagy költő szobrát tekintém meg a róla elnevezett sétátéren, mely telve van magas, lombos fákkal, diszbokrokkal és szép nővényekkel.

Ott járkált a virágzó illatozó sétányon a tavasz pompája közepette az élet tele... egy magas, görnyedt alak, ezüst fürtű, ránczos arcú öreg ember.

Szemében a hamvadozó élet csak néha-néha lobban fel, arczán a hosszú élet küzdelmei mély ráncokba fészkelve hallgatnak és mégis beszélnek látszanak a szenvedésről.

Nem csekély érdeklődéssel néztem a vén ember törődött alakját, mit ő észrevenni látszék, mert helylyel kínált meg, hogy kényelmesebben nézhessem a szobrot, melyről tekintetem csak letévedt az öreg göröcsös botjára támaszkodó alakjára.

Egy hirtelen zápor felvert merengéseimből és egy nagy füzfa terjedelmes lombja alá készítet menekülni, mely alatt egy nagy víztartó fogta fel az öntözéshez szükséges vizet a közeli kútból.

E víztartó szélére ültem, míg az öreg ember el kezdte mesélni élete történetét. Mialatt figyelmen hallgattam, a szellő meg-megrezegteté a füzfa lombjait, melyről az ezüst esőcseppek reám hullottak, mintha az öreg könnyei lettek volna, melyek szeméből rég kiapadtak.

— Bizony kérem jó kisasszony, a menyegzőből temetés lett, öröm helyett: bánatözön!...

egy megszűnik anyag lenni, avagy legalább szellemet rajzol anyag-csattal. Az anyag és az eszme viszonyát alakjaiban összevetve, mintha mindenik egy-egy gondolkodó lehetet volna. S mert így nála az anyag szemlátomást veszt erejéből, azért nincs semmi a brilliáns színezésből képein. Ez nem is illett volna, kaczerül színezni a keresztény egyszerűség festőjéhez.

Fra Angelico képeit látva első gondolatunk vala, miként festhetet volna Fiesole szerelmes leányt. E lány lett volna minden költők és szerelmesek ideálja, a legeszményibb és szeretetre legméltóbb hű leány, kit valaha a világ láthatott. Messze földről zarándokoltak volna hozzá az ifjú szívek s több kedvest számolt volna e festék-csomó, mint sok élő fiatal leány.

De ő ilyet nem festett s azzal, a mit festhetett, a vallásos és eszményi képirok elseje lön. Az eszményiségé, mert alakjain mintha a festék csak színes állatszóló lepel volna, úgy látszik s mi azon áthaladva látnok a lélek mélyén a bölcsességet, áhitatot, az eszmét, mely e lelket jelenében foglalkoztatá

DR. ESTERHÁZI SÁNDOR.

Három éve hordozom ezt a szomorú özvegy-séget és sokszor kértem a jó Istentől, mikor szabadul fel?

De a nap csak nem akar felviradni, az én halálom napja!

Egész nap itt jövök, megyek a sétatéren és őrzöm a nyíló virágokat itt a szobor körül; ezért kapok egy kis pénzt és egy kis kunyhót itt ni, mi-ben megvonhatom törődött testem.

Mert hát oda? oda? nem megyek vissza soha többé, honnan kivitték az életem párját; lakjanak ott unokáim; én el nem viselném lelkemen a nagy fájdalmat.

Ellátogat ugyan hozzám egyik-másik fiam, hoznak is a tarisnyába egyet-mást, de már mi kell olyan vén embernek? nem sok; mindössze egy fakoporsó!

És itt megszokadtak, megtörték szavai, csak szemeiben lobbant fel a régi érzélem, csak szemei-ből törült ki reszkető kezeivel két könnyecseptet.

Egyszerre csak elindult csendes, lassu léptek-vel a 75 éves aggastyán és a szobrot körítő pe-largónia-ágytól leszakítva egy szálát, átnyújtá nekem emlékül...

Eltettem... és ha néha álmokképpen tűnik fel előttem az egyszerű kis kép az élethől, megkeresem a száraz, szinehagyott pelargóniát és újra látom az ezüst hajú csószl, a mint görnyedt testtel vánszorog, göresös botjára támaszkodva és őrzi a tavasz virágait, pedig ha letéped, nő újra más helyén, de az ő élete virága nem kél ki a földből soha többé!...

A veres-kereszt papnője.*)

— Rajz. —

Írta: PAÁL ÁRPÁD.

szokatlan élnétség uralkodott a koltai falu-háza körül. Suttogó csoportok, nehéz sze-kerek lepték el az egész környéket. Meg-tört testi vén asszonyok, szomorú arcu ifju nők, siró gyermekek, elfásult kedélyű öre-gok, rokkant férfiak nyüzsgő tömegéből csak egy katonai egyenruha s az ápoló nők szürke öltönyének egyedüli díszét képező veres posztó-kereszt vált ki. Szomorú hangulat neheze nyom-ta el a félénk kíváncsiság beszédes ajkait s a szoron-gó fájdalom fel-feltörő nehéz sohajait könnyelt szemek, sápadt arcok, aggodó figyelem s keserű lemondás min-denfelé. Itt egy végkép megtört öreg anyát támogat, a maga is támaszra szoruló ősz férfi. Amott egy ifju anya zárja zokogva kebelére piczi csecsemőjét, ki az életben soha nem ismeri már meg az apa nevet. Odébb egy fiatal ara siratja semmivé lett földi boldogságát. Távolabb serdülő gyermekek sima arcán setétlik a csak félig megértett fájdalom gyásza: most már kétszeresen árvák vagyunk.

Fájdalom, köny, sohaj, félelem körös-körül.

Most ismét egy sebesült szállító koci kanyarodik a falu felé, hosszú porfelhővel jelezve nehéz útját a kigyozó országúton. Ismét új áldozatok. A tömeg fájdalmas zúgása kínos némasággá tompul: ki-ki remegve féli övét.

Hány aggodó lélek kétsége vált ismét sötét valóra! Hány remegő szív félelme lett ismét igazi gyászszál!

Az ápolónők sirba közelednek a sebesültek átvételére.

A mint a golyótól marcangolt testek, megszabdalt, véráztatott alakok, a haldoklók kínos vonaglása, a nehéz sebesültek borzalmas ábrázatai között megje-

*) Mutatvány szerzőnek „Szeretve mind végig” címmel, december elején megjelenő, sajtó alatt levő kótetéből.

lennek az irgalom, könyörület, lemondás és felebaráti szeretet e jótékony nemtől: a tisztelet rajongásával nyit előttük útát a tömeg.

Megható látvány, látni a „gyöngye nem” e névtelen hőseit, a mint a fájdalom és szenvedés e meg-rázó helyén, arcaikon a lemondás nyugodt megadásá-
val, szívükben a könyörület résztvevő szánalmával, lel-kükben az ember-szeretet tántoríthatatlan hitével ott járnak-kelnek a modern civilizáció nagy hangu ha-ladásának leghatalmasabb ironiája közepette: vigaszt és enyhületet, balzsamot és szeretetet osztva a szeren-csétlen vitézek között.

A kórházzá alakított faluháza telve van sebesül-tekkel. A közel faluk összesereglett asszonyai, lányai, vénei és gyermekei, a kinek csak valaki hozzátartozója van a táborban, mind megfordul Koltán s félelmes ér-deklődéssel tudakozódik övéi felől.

Szomorúság és fájdalom, félelem és levertség mindenfelé. Egyik drága halottját gyászolja, a más haldoló övét siratja. S a kinek még nincs kit siratnia, annak lelkét a félelem neheze fásítja el. Nem lát-hatni egy derült arcot, nem hallhatni egy vig szót sehol.

A kórház orvosai mellett, a vereskereszt ápoló-női végzik a szolgálatot. Ügyes kezekkel, gyors mun-kával sietnek eleget tenni hivatásuknak s bár gyöngé-den s figyelemmel, de gépies egyformasággal végzik kötelességüket.

Nem indítja meg őket a gyászolók sokasága, nem zavarják a szeretők könyei. Nem riasztják el őket a tátongó sebek, az összealudt vér, az eltorzított arcok látása. Nem hatják meg őket a fájdalom, jajgatás, a kínos vonaglás, a haldoklók hörgése, a kiszenvedettek utolsó sohajai.

Némán, közönyösen mossák, kötözik a sebeket, rakják a tépéseket, karjaik nem remegnek a haldokló vitézek föltartott fejei alatt. Szánalom nélkül látszanak füleik mellett elszállni engedni a kiszenvedők utolsó szavát.

Csak olykor-olykor lopozdik egyik-másik szemé-be egy el nem fojthatott könnyű.

Talán a karjai közt utolszor aláhanyatló fej aj-kairól elszálló búcsu-szó ez egyszer szívéhez talált...

Ez anyja nevétt suttogja utoljára; amaz gyerme-kére gondolt: ennek a híj kedves neve szakad le aj-kairól.

Mennyi szeretet, mennyi fájdalom van egy ily nehéz, örök „isten hozzád”-ban! S mily megkapó lát-vány, megfigyelni e komor, resignált közönyt, erőszakolt nőket, a mint egy-egy titkos hang lelkükhöz talál.

A megszokás ridegsége, a lélek kihalt költésze-te, a szív megdermedt szerelme, mind újra éled egy-szerre egy szócska hallattára s a fásult kebel is vil-lanatra öntudatra kel.

Talán neki is van egy oly kedvese, talán ő is vesztett egy oly drága leányt, mint a milyentől a hal-dokló búcsuzik? ... Ki tudja.

Mit szenvedhettek e nők, míg lelkük ennyire sem-mivé lett?! Mily veszteség, mily fájdalom, mennyi csa-csalódás, mennyi szenvedés árán vásárolhatták meg ők e közönyt?! Mennyi megtört hit, szertefoszlott remény, csalóka álm, hamis ábránd tette semmivé életüket?! Mennyi szeretet, mennyi gyöngédség, mily sok vesztett boldogság, mily sok elrepült álm avatta őket az em-beri irgalom martirionivé?!

Ne kérjük.

A női szív lemondása, a női lélek önmegadása, a legdrágább mirtus és liliom-koszoru homlokuk körül.

— — — Az ápolónők közül egy élte tavasz-korán tul levő, komoly magatartású, kissé nyulánk alak vonta magára figyelmemet. Karján a többiekénél szélesebb ve-res posztó-kereszt valami magasabb rangfokozatot lát-szott jelenteni. Volt valami megnyerő e nő arcában,

mi azonnal megkapja figyelmünket s önkéntelen kihiv-ja a tiszteletet. Arcának nem szép, de határozott vo-naljai első pillanatra már kedvező benyomást gyakorol-tak. Magas homlokának, nehéz mult nyomait sejtető, gyenge redői közt, valami titkolt fájdalom borongott; s erős iveretű bágyadt szemei mintha teljesen szokatlanok lennének a könnyebb érzelmek visszatükrözésében.

Feltevésében nem csalódtam.

A többiek tisztelettel hallgatták intező szavait s azonnal meglátszott, hogy rendelkezési joggal van fe-llettük felruházva. Nem kemény, megnyerő, de határo-zott hangjának volt valami parancsoló árnyalata, mely azon szerencsés lények tulajdona, kiket a sors hatáskör vezetése jelölt ki; s kiknél épp a modor szelidsége s a hang gyöngédsége utalja a hallgatót önkénytelen engedelmességre.

Mária vezetése alatt — így hívják a felügyelő-nőt — az új sebesültek csakhamar el lettek helyezve. A nehéz sebesültek a faluháza — csendesebb időben a tisztes koltai előjáróság tanácskozó helyéül szolgáló — tágasabb szobájában nyertek kissé kényelmesebb, bár felette szűkös elhelyezést; míg a könnyebb betegek az udvaron rögtönzött barokkban helyeztetek el.

Mikor az elrendezés megtörtént, az orvosok meg-vizsgálták a sebeket s az ápolónők elvégezték az ellá-tást. Mária, mintha valami hirtelen gondolata tűmadt volna s annak elárulhatását félné, sietve tűnt el a szá-mukra fentartott kis szobába.

A mint belépett s egyedül érezte magát, egy fájdalmasan titkolt, nehéz sohaj szállt el ajkairól. Ke-zeivel végig simítá komor homlokát — talán ama ne-héz gondolatot akarta elfűzni — s fáradtan ült le, egy a szoba sarkában levő, szalma fonású székre. Szemei bágyadtan merengtek maga elé s fejét tenyerébe hajt-va figyelme akaratlanul tapadt meg az ablak előtti asz-talkán levő feszületen.

— Tehát még mindig szeretem? — kérdezte halk, suttogó hangon önmagától. — István, István miért csaltál meg; miért tetted lelkemet semmivé?... Bár-mint kerülöm is e gondolatot, egyszerre csak meg-megvillan agyamban s nem szabadulhatok tőle. Érzem mint csillámlik fel szememben valami érthetetlen szik-ra, mint futja el homlokomat valami fájdalmas boru. Nem merek nézni senkire; félek leolvassák arczomról titkomat, fájdalmamat.

Mária szemeinek fátyolozott tekintetéből egy élelnebb sugár villant elő. A szív néma hangja a tit-
kon fellopodzó könyfátyolon át.

Vajjon mit mondhatott e sugár?

Szeretet, fájdalom, gyűlölet, szánalom keltette-e? Ő maga sem tudta.

Lelke előtt szürke fátyolon át borongott el a mult és a jelen s a letűnt boldogság kedves emlékei szelid viszfény gyanánt csillámlottak keresztül a nehe-zebb napok sötét árnyain. A rózsás, rövid napok át-tetsző emléke enyhítő árnyalatot hintettek a szenvedé-sek hosszú éjjelének kínos sötétére. Lelke édes fájdalomban oszlott meg a hit és remény között s csapon-gó képzeletében merengve élte vissza multjának örö-mét és fájdalmát egyaránt, mintha csak a költő ta-nácsát követné:

„Emlékezzünk, ha megszűntünk remélni,
S reméljük újra, hogy ha fáj a mult.
Sejtelmem sugja: csak az tudhat élni,
Ki érezvén, szenvedni megtanult.”

— Hová is tűntél el oly szép ifjuságom? — tű-nődött magában. — Szerettem hévvel, forrón, igazán. Ifju szívemnek teljes szerelme, lelkennek tiszta költé-szete, reményeimnek összes álma: csak ő volt. S ő is szeretett, igen! szeretett.

Mária ez utóbbi szavakat olyan határozottan ejtő ki, mintha talán a körülötte nyugvó csend kételkedő hallgatását akarná meggyőzni igazságukról.

— Szeretett — folytatá ismét nyugodtan —

midőn először suttogá fülembé az édes szócskát. Szeretett, midőn édes mosolylyal merült piruló arczomba, s ujamra huzta mátká-gyűrűjét. Szeretett, ott az oltár lépcsőjénél, midőn oly csengő, határozott hangon mondta el esküjét. Szeretett kis angyalunk bölcsője mellett, mely menyországa volt... S megcsalt, elhagyott egy más nőért, ki belopta magát szívébe, csak hogy fel tudja boldogságunkat, ki nyomorult lepke gyanánt szállt tovább kebeléről, midőn már azt semmivé tette. Oh, gyenge, gyáva férfi, mivel ingathatta meg e semmi aszszony hitedet, szerelmedet? Oh, István, mivel kárpótolhattad szerzte tiprot, büszke lelkemet?... Oda dobta a gyalázat szégyenének, az emberek gúnyjának, egy nyomorultért, a ki semmivé tett engemet s aztán eldobott téged is, mikor már semmivé tett nekem... Ha talán szerelme forróbb, hűsége rajongóbb lett volna, ha boldoggá tett volna; talán meg tudtam volna bocsátani: hiszen boldogságod volt életem. De hogy egy semmiért szakadj le keblemről, mely azt hívé szived örökre szívéhez van forrva, hogy egy semmiért válni tudj gyermekedtől — oh, ezt nem bocsáthatom meg soha, soha!...

A Mária szemekre fátyolt vont könnyecsepp, a lázas kebeléből feltörő nehéz szavak sulya alatt égetőn hullott kezére. Fájdalmasan morzsolta szét uja között e tiszta vizceppet, melynek fényében ott ragyogott a mult minden édes, minden fájó emléke.

E könnyecsepp meghazudtolta szavait.

Mária még most is nagyon szerette Istvánt.

A büszke, daczos asszony, ki szülei, családja elenszenve daczára lett István nejevé, a ki szembe szállt a világ elítélésével, kiszakította magát az otthon köréből; ki szerelméért el tudta viselni övéi, barátai, ismerősei minden hidegségét, minden neheztelését, minden vádjait: egyedül magára hagyatva is boldognak érezte magát, abban az új, szelid kis világban, melyben — a még akkor örökre hűnek hitt férj oldala mellett — egészen idegen, ismeretlen emberek között mindazt megtalálta s örökre magának vélte, a mit a szerelem rajongó költészete megalkothat. S az egyetlen valami, mit oly távol levőnek gondolt, hogy még félni sem tudott tőle: — a családás, semmivé tette.

Hanyatt-homlok esett alá ábrándos képzelődése rózsás egéből a föld rideg porába, de nem veszett el. Ha életének átka, a nő, ki férjét elrabolta, méltó vétélytársa lett volna szerelmének: családása talán végképp lesujtja, elvesziti. De így lelke nemessége fentartotta.

A női erény tisztasága e gyöngye nem legerősebb támasza.

Ha férje boldog lesz ama nő karjai között; talán meggyűlöli s ő is áldozatul dobja, ha kell üdvösségét, az élet gyönyöreire. De így nem tette. Örökre el volt választva férjétől, de nem gyűlölte — csak szánta. S e szánalom még fokozta szerelmét, kihívta sajnálatát s felemelte lealázott fejét.

Büszkesége nem engedte, hogy visszatérjen abba a világba, melyet egykor hidegen önként dobott el magától. Szerelme nem hagyta nyugodtan, ott hol lelkét szédülták.

Eltűnt.

Többé nem tudott meg felőle semmit szánakozó családja; többé nem látta soha bűnbánó férje.

Most itt van — egyedül.

Egyetlen bűne volt büszkesége, — megszenvedett érette. Egyetlen vágya volt boldoggá lenni — lemondott róla. Leszámolt a világgal, le az étellel, le szívével. Nem várt többé egyiktől sem semmit; számára sivár, üres lett minden.

S e lemondása angvallá tette.

Eltűnt — s újra született.

A szeretet melegét osztotta ő, kit a szeretet tett semmivé. A fájdalomnak lett enyhületet nyújtó papnője, ő, kinek gyógyíthatatlan sebé örökre sajgott. A

vigasztalás balzsamát kínálta, ő, kinek már nem volt semmi vigasza...

— — Az ajtó felnyit; egy ápolónő sietve szólította Máriát egy nehéz beteghez.

A merengésében megzavart nő kábultan simította végig homlokát s gyorsan távozott.

A beteg — kihez hívták — egy nehéz sebesült volt, kinek összetört testét a leghevesebb sebláz gyötörte. Erős, mély vágástól áttört homlokát a kötelékek egészen eltakarták s a fájdalomtól eltorzított arcáról a közelgő halál érzetének iszonya sápadozott. Szerdes, izzó ajkai alig hallhatólag suttogtak s nagy végső erőfeszítéssel látszott küzdeni a haláltusát.

Mária nyugodtan közeledett hozzá s megfogta kezét. A beteg érthetetlenül zavart egyes szavakat; s kezeit erőltlenül emelte feje fölé, de nem bírta.

Mária hozzá hajolt, hogy szavait értse.

— Halál, halál — suttogá tördelten — szívem... hitvesem... Máriám...

Mária e név hallatára fehérre halványult. Keze remegve rándult meg a beteg kezében s szemei merőn tapadtak a fájdalom kinjától fölismerhetlenné torzult arcba. Fojtott lélekzettel leste az elhaló szavakat s arca a lelkében dúló irtozatot igyekezett eltakarni.

A beteg karjával küzködve suttogott:

— Máriám, hű Máriám, bocsáss meg... hol vagy... ha láthatnának...

A kín-edzett nőnek borzasztó erejébe került szenvedését eltitkolni, körülötte fáradozó társnői előtt.

— Itt, itt keblemen — tördelte a beteg, fel-emelt kezét erőltlenül ejtve vissza — veled, veled hallok meg Máriám... bocsáss meg.

A titkolt fájdalom kettős sulya alatt remegő nő agyán valami különös gondolat villant át; s fehérre halványult izgatott arcán valami édes pir cikázott keresztül. Remegve segítette a beteg erőltlen kezét s aggodva leste akarátát.

A beteg melléhez nyult.

Mária sietve nyitotta szét a nehéz veritéktől áztatott ruha-darabot s megpillantva a beteg nyakában csüggő emlényt — mintha áruló tárgy gyanánt félné, nehogy valaki meglássa — gyorsan leoldva, keblébe rejtette.

A beteg ajkaihoz emelte a kezét felsegítő remegő kezeket s már érthetetlenül suttogta nehéz szavait.

Mária nem bírta tovább fentartani erőltetett nyugalmát s roskadozva hanyatlott a kemény fekhely szélére.

A beteg ajkai még párszor idegesen rándultak össze s azzal feje dermedten hanyatlott hátra — örökre.

Könyvelt, tüveges szemekkel meredt Mária ez elhidegtülő, összetört tetemre. Csak mikor az éj beálltával, a zajtalan néma csendben, titkon kilopodhatott a halottas kamarába, — honnan kiszenvedett katonákat reggel a közös sirba temették, — csak akkor engedett szabad kitörést égető fájdalomnak. Végképp megtörve borult a kiszenvedett, mindig szeretett, drága tetemre s fájdalmasan zokogta:

— István, én édes férjem... megbocsátok!

A BÁNYATISZT.

Dráma 3 felvonásban.

Irta: *

(Folytatás.)

III. jelenet.

Kálmán, Ella, ficzkó (jobbról jönnek; a ficzkó hátramarad a zúzó körül.)

Kálmán.

Kérdés: vajjon még itt találjuk-e (óráját nézi.) Azt hiszem, hogy itt.

Félóra még csak öt percet mulva lesz
S ekkor szokott kijönni rendesen.

Ella.

Ah, istenem, ha elment!
Kálmán.

Legyen nyugodt; akkor ma mindenáron
Fölkeresem s beszélök én vele.

IV. jelenet.

Hontfutó, előbbiek.

Hontfutó. (Érezcel telt apró kerekű kocsit tol ki a bányából s a bánya szája melletti vaskolompon ötöt üt, jön.)

Kálmán (meglátja).

Különben itt a hontfutó... Megállj!

Hontfutó (megáll a szín közepén, levett kalappal.)
Dicsértessék a Jézus Krisztus!

Kálmán. Mindörökké!

Honnan tolod ez érezcel telt kocsit?

Hontfutó.

A nagy tárnából, instálom, tisztelendő ur —
Kálmán.

Benn van-e még a bányatiszt ur?

Hontfutó. Igen is benn.

Ella (megkönyebbül.)

Hontfutó. Éppen az előbb találkoztam vele az istoly közepén; de azt hiszem, nemsokára ki fog jönni, instálom.

Kálmán.

Jól van. Köszönöm. Nesze. (Pár hatosd ad neki.)

Hontfutó. Köszönöm alásson, tisztelendő ur! (Egy kis szünet mulva.) Engedelmet instálok; ha nem alkalmatlankodom, tisztelendő ur: egy kis szivarvéget kérnék, ha volna: dohányom elfogyott; még ma egész nap evvel a pipaszárral éltem (kurta pipaszárt mutat), már ez is elfogy (elrágta).

Ella (magában).

Szegény ember! (Fenn.) Házas ön?

Hontfutó. Az volnék, instálom —

Ella. Van gyermeke?

Hontfutó. Megáldott az isten vagy öttel; csak azt nem adott, hogy mivel tartsam őket. A fizetésem nagyon kicsi; aztán most a feleségem is beteg, a patikára is kell, nem igen jut dohányra —
Kálmán. Hogy is juthatna, mikor mind elfisszák!

Hontfutó. Muszáj, instálom, inni is; ez ad egy kis erőt; e nélkül nem sokáig húznók. Én már ugyan egy hónap óta színét se láttam az italnak!

Ella.

No itt van egy kis orvosságra való:

Becsülje meg magát; az isten

Megsegíti. Fogja (pénzt ad) —

Hontfutó. Hiszen csakis benne bizom mindig; majd jobbra fordul.

Kálmán.

Emitt van egy szivar (ad). Jó szerencsét!

Hontfutó. Köszönöm alásson. Kezét csókolom nagyságos kisasszony. Szerencsés jó napot tisztelendő ur! (A kocsit a másik oldalra tolja.)

V. jelenet.

Ella, Kálmán.

Ella.

Mit gondol ön: vajh rávehetjük-e?

Kálmán.

Én hiszem.

Ella.

Igen, de tudja tisztelendő,

Milyen makacs, hajthatatlan és konok —

Kálmán.

Tudom; de most már rá kell állnia!

Ella.

Oh, de hát atyám?!

Oly furcsa ő is, oly követelő,
Nem hajlik semmire.

Kálmán.

Az atya mérges, hirtelen, de jó;
A milyen gyorsan megharagszik, oly
Gyorsan feled. Sajnálja a mi történt...
S ez elég.

Ella.

Téved, barátom! Engem ép ez aggaszt.
Ő nála minden gyors és változó
S a mikbe tán ma beleegyeznek,
Holnap lehet, hogy visszavonja mind —

Kálmán.

Ez mit se tesz, csak egyezzek bele;
Most ez a fő. Nem várhatnak tovább,
Se ön, se Andor; tenni kell hamar;
Ügyük halaszthatatlan —

Ella.

Valóban, ez az állapot megöl.
Mióta Andor összejött atyámmal,
Kimondhatatlan, a mit szenvedek.
Nincs éjjelem, nincs nappalom. A perczek
Ólomteherrel ülnek lelkemen.
Remegnek, mint a nyárfalomb, melyet
A hideg észak sivitó szele
Akar letépni... Oh barátom, én
Megörülök, ha Kempelennek adnak!

Kálmán. Nem tehetik!

Ella. Ki tudja?

Úgy veszem észre: az atyámnak
Nagy oka van rá s kényszeríteni fog.

Kálmán (félre).

Szegény teremtés! Gondolom okát —
(Fenn) Nem kényszeríthetik!

Ella.

Hisz tudja, hogy mindnyájan kedvelik —
S határozottan bár nem is beszélnek:
Nagyon világos, hogy mellette vannak.
Sőt, a mióta már nyilatkozott is
Előttük vágya s ezéjái felől:
Alig bírnak betelni az örömmel!
Imára bízták egyelőre, hogy
Szóljon velem és adja tudtomul,
Hogy holnap megkér...

Kálmán. S Irma?

Ella.

Húgom velök tart, olyan mint a többi!
... Meg nem foghatja, hogy lehet manap
Valakinek egy ily embert szeretni.

Ki még atyámat, főnökét,

Sem átalotta úgy megbántani!
Hiába mondom, hogy atyám oka,
Ki a helyett, hogy megdicsérte voln',
Lekorholá őt érdemtellenül.
Itt van, mutatja az eredmény!
Beljebb furtak: mint atyám kívánta
És összeomlott az egész üreg.
S ha Andorom ajánlatára tesznek,
Hány emberélet mentve volna ma!
De mindez hagyján! Csak ne szidta voln' le
Oly durván s annyi bányász nép előtt...
Hogy aztán Andor ezt nem tűrhette el
S megmondta ő is a magáét:
Természetes; nem hallgathatta el,
Ha van lelkében egy fikarcz önérzet!

Kálmán.

Igaz, hogy így van;

De mégis Andor, mint fiatalabb,
El kellett volna, hogy hallgassa; mert
Ha nem gondolt egyébre semmire,

Legalább önre kellett volna; hisz
A főnök önnek atyja is...

Ella.

És mit tett volna ön a helyiben?

Kálmán.

Jó néven én se vettem voln', az áll,
De szivemben megtört voln' a lovag.

Ella.

Nem úgy, barátom! Andor helyesen tett —
S bár eddig is szerettem véghetetlen:
E pillanattól én imádom őt!
Hontfutó (vissza a bányába.)

Kálmán.

Valóban, ön nagyon kell hogy szeresse!

Ella.

Szeretem, örült, lázas szenvedélyvel,
Szeplőtelenül, forrón, igazán!
Szeretem, mint a téli bús verőfény
A kikelet első hajnalán;
Szeretem, mint a lankadó virág
A harmatcseppek fényes gyöngyeit;
Szeretetéből tisztá, nagy szívének
Lelkem üdülést, fényt, hitet merit —
Oh, hiszen ő ad lelkemnek világot,
Oh, hisz ő érte élek egyedül!... (Szünet.)

Kálmán (magában). Szegény!

Ella.

Gyakran, mikor még őt nem ismerém
És vágyaimnak nem volt még iránya
És életemnek célja sem; s leülve
Kicsiny szobám bizalmas rejtekén,
Kibontám lelkem hattuszárnyait
S ábrándjaimnak rózsaszín ködében
Repültem: mindig egy alak jelent meg,
Szelid világu, mélabús szemekkel,
Arczán a jóság fénye tükröződött,
Szép homlokán megtestesült a fenség —
„Szeretsz-e?” kérdé olvadó szavakkal —
„Nem kérdém én: ki vagy, mi vagy? De jöjj,
Ha szivedet nem bántja a világ
Muló java és szerelemre vágol:
Én nem adok semmit, csupán szerelmet,
De szerelmemben mindent, mi örök!...”

S mikor az édes álmodás világát
Ott hagytam — és az emberek között
Körültékinték vágyva, sőt keresve:
Mindent találtam, ah, csak őt, csak őt nem!
Kaczer ledérség, szennyes számítás,
Fényes szavakkal leplezett üresség...
Találkoztam minden, minden! Csak egy nem:
Ígaz, nagy, tiszta szerelem sehol!

Ah!...

De megtaláltam! Andor jött előmbe,
Lelkemnek álma, vágya teljesült...
Nembánom én, akármí lesz! De őt
El nem veszítem, inkább meghalok!...

Kálmán.

Csupán türelmes és erős legyen —

Ella.

Oh, hát mikor nem voltam én türelmes?
Hiszen az élet örömeiért
Egyéb kárpótlást sem adott, csak ezt.
Tűrök én édes jó barátom,
A meddig szívnek tűrni csak lehet;
Megnyugva várom sorsomat, csak Andor
Szerelme legyen mindörökre hű;
Csak ő szeressen igazán s az élet
Ezer csapását békével tűröm —
Kimerültem, ülünk le egy kicsit...
(Letülnek a jobb oldali tölgyfa alá.)
Hol késhetik, hogy még se jő?...
Kálmán (óráját nézi.)

Most már jönni fog —

Ella.

Szomjas vagyok —

Kálmán.

Hé, ficzkó, hol vagy? (ficzkó jön.) Menj
rögtön vizért! (Ficzkó el.)
Miért nem tudatta Andorral a dolgot?

Ella.

Hisz tudja, hogy ő hozzánk nem jöhet;
Pár napja őnt se láttam és a ficzkót
Nem küldhetem, föltűnne rögtön —

Kálmán.

Vajjon, ha én beszélnek a mamával?

Ella.

Vele? Ő véle éppen nem lehet!
Először is őt nyerte meg magának —
Nagyon élelmes ez az ur! Barátom!

Kálmán.

A semmiházi fráter!

Azt képzele, hogy isten tudja: ki!
Egyéb dolga sincs, mint a naplopás —
Kijárt vagy három iskolát; s mivel
Onnan kilökték s másra nem való volt:
Lett ur belőle, czimeres számár!
S hogy emeli, hogy isteniti mind!
Mily szellemes, milyen művelt, finom!
Holott csak úgy kong benne az üresség!

Ella.

És lássa, mégis hány leány szalad
E tarka szárnyu pillangók után:
Kimondhatatlan boldogok, ha egy
Körültreptüli s plane udvarol!

Ficzkó (megjön a friss vízzel, korsóval s pohárral.)
Tessék parancsolni!

Kálmán.

Tölts! — Irigylendő egy boldogság, az áll!
(Ficzkó tölt.)

Ella.

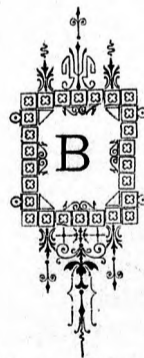
Köszönöm. Fölfrissített egészen.

Ficzkó (vissza a korsóval és pohárral s előbbi helyére.)
(Folytatása következik.)

PESTI POSTA.

XXVI.

Budapest, okt. 29.

ocsásson meg, ha rövidebben irok
ma kedves barátom, mint máskor, de
nehéz napok járnak rám s egy idő
óta az egészségem nincs rendén. Nem
tudok aludni, s ha rövid időre el is
alszom, olyan furcsa álmaim vannak,
hogy a legmerészebb poéta sem tudna efféle dol-
gokat összehordani.

Milyen szörnyű lehetetlenségeket álmodik né-
ha az ember!... A multkor azt álmodtam, hogy
valami jótékony tündér minden adósságomat kifi-
zette!... Máskor meg, hogy a sugár-úton ma-
gyar szót is hallottam. — — Vagy hogy az an-
tisemita képviselők összeállottak s alapítottak egy
„magyarországi zsidó védegyletet.” Az éjjel meg
azt álmodtam, hogy a híres Starcevic Pestre jött
a főtisztelendő képviselőknek leczkéket adni a par-
lamenti szónoklat és az illemtauból. No hát kell
még ennél is több?...
Vajjon hol jár az ember esze, mikor ál-
modik?

Igaz volna Petőfi mondása, hogy:

„Az álom ablak, melyen át
Lelkünk szeme jövőbe néz...”

Lehet, de én nem hiszem, valamint sok mást

a többek között nem hiszem, hogy a nép-színház s a budai vár-színház a mostani rendszerrel soha meg tudjon élni. Felekynek, mielőtt átvette a „jobbparti színházak“ igazgatását, gondolkodnia kellett volna önálló játékről s nem mulattatni (?) a különben is csekély számú budai közönséget rég elkoptatott gyarlóságokkal. Tömeges olyan darab van, melyekről a nemzeti színház lemondott a népszínház javára, de melyeket a népszínház is kizár játékről, mert hát nem azért magyar színház, hogy eredeti magyar darabokat is hozzon színre, hanem magától értetődik német és francia operetteket és a külföld minden sikamlós férczművét, melyek a nép izlését, erkölcsét rontják, a színtől pedig tönkre teszik, s a művészt cirksusi komédiássá változtatják. Felekynek tehát inkább ezen mellőzött, magyaros zamatú és hozzá jó színműveket kellene színre hozni. Van elég, bár ki mit mondjon is, tessék csak Szigligeti, Szigeti, Dobsa és Toldy István darabjait átnézni, még válogatni is lehet köztük.

Ad vocem szindarab! Lám a Pálmai-féle népszínmű pályázatot egy Kolozsvárt is ismert egyén nyerte el: Monostori Károly, emlékszik ön kedves barátom, ugyanaz, kinek „Babos kötény“ című népszínművét vagy három év előtt „Hóstatia“ czimen adtuk a kolozsvári színpadon, még pedig meglehetősen sikerrel.

Szívemből örülök rajta, hogy egy olyan darab nyert, mely az igazi magyar népiéletből van merítve s nem lettünk újra gazdagabbak valami fővárosi tárgyú torzszülöttelel.

Kik Monostori darabját egy „Utolsó kenet“-et ismerik, sok jót mondanak róla, s én kívánom őszintén, hogy az „Utolsó kenet“ ne legyen a közönség számára penitencia, az író számára pedig vér-kereszttség.

Nagy érdeklődéssel várom a képzőművészeti társaság őszi kiállítását, mely jövő hó 5 vagy 6-ikán fog megnyílni. Két nagyon szép munkát már ismerem, helyesebben mondva láttam teremésüket. Az egyik kitűnő művésznőnk Jankó János „Vasári jelenete“, melyre nagyon illik ez a megjegyzés, hogy egészséges kép, mely hiszem, hogy minden tekintetben megérdemelt feltűnést fog kelteni. A másik Br. Mednyánszky „Falu végen“ című, nagy olajfestménye. Valóságos virtuozitással és művészi vakmerőséggel van itt a festék kezelve s mégis oly hangulatteljes, oly szép, hogy a nézőt bámulat fogja el. Mednyánszkynek különben is egyik főelőnye, hogy ecsetjével beszél s képei mély benyomást tesznek a szemlélőre. Ez tette oly jelessé a mult alkalommal kiállított „Elitelt“ című festményét is, mely széles körökben nagy tetszést aratott.

Mindezekről és sok másról azonban majd annak idején. Ezután majd szebben és többet fogok önnek írni édes barátom, mert — hála az egek urának — le telt büntetésem ideje, ez az utolsó levél, melyet e zajos gyehennából, börtönömből írok önnek. Holnap feltáruznak ezen börtönöm ajtói, s én ujja születve repülök... akarom mondani: költözködöm egy másik lakásra! —

Isten veletek „Szűz imája“, „Stefani gavotte“, „durrok“ és „mollok“ észveszejtő zsongása!... Te negyven zsidó gyerek kapjál egymás hajába, fujj riadót és mint hajdan Jerikó falait, rombold le a „Veteranok“ csapszékét, melynek füstös csarnokaiból hangozhatik már a „Götterhalte“ akár ad infinitum!

Isten veled csöndes lak!
Én már többé nem laklak!...

GABÁNYI.

KÜLÖNFÉLÉK.

Kolozsvárt. 1884. november 1.

— TREFORT ÁGOSTON közoktatásügyi miniszter pénteken reggel Kolozsvárra érkezett; kíséretében vannak báró Hornig Károly és Mattyasofszki osztály tanácsosok. Az indóháznál a városi hatóság részéről gr. Eszterházi Kálmán főispán. Dr. Haller Károly polgármester, az egyetem nevében pedig dr. Csiky Viktor rector, s a fakultások dekánjai fogadták, kikhez sorakozott az egyetemi ifjuság küldöttsége. — A miniszter ur a rövid üdvözlő beszéd után megköszönte a fogadtatást s azonnal szállására hajtott a Hungária szállodába. A délelőtt folyamában az egyetemi rector kalauzolása mellett megtekintette az egyetemi főépületet, sorra járta az egyes szakok intézeteit hol az intézeti főnökök és szaktanárok fogadták. Megtekintette később az egyetemi könyvtárt is, s megelégedését fejezte ki a látott rend és tisztaság felett, kocsira ült s a külső szénutczába hajtattott az egyetemi kórodák építéséhez, meg szemlélve egyuttal a szomszédban levő telket, melyet az egyetem növénytanai szakosztálya számára szándékozik megvásárolni a kormány. Itt hosszas ideig időzött a vendég, s aztán átmenve a muzeum kertbe előbb a fűvészkertet majd az állat- növény- és ásványtani gyűjteményeket tekintette meg. Kevéssel 11 óra után az új vegytani intézetbe ment a miniszter és kísérete. Itt Dr. Csiky Viktor egyetemi rector fogadta szép és tartalmas beszéddel, melyre a miniszter röviden válaszolt. Következett azután az új épület ünnepélyes megnyitása, t. i. Fabinyi Rudolf tanár bemutatta az épület berendezését, magyarázatokkal, azután számos vegykísérleteket mutatott be a vendégek előtt. A miniszter innen szállására tért vissza s ott aztán fogadta a tisztelgéseket. Este pedig az egyetemi ifjuság fáklyás zenét adott a miniszternek, mit az Ujvilágban tartott bankett követett.

— NEMZETI SZÍNHÁZ. Vasárnap mutatták be Vedres Gyula törekvő színészünk első népszínmű-kísérletét. A színműkísérlet címe: „Kurucz Pali.“ Örömmünkre szolgál, ha színészeink szabad idejüket „színészeti tanulmányokra“ fordítják s ebből a szempontból üdvözljük mi Vedrest jelen alkalommal, miután e darabját csak is ilyen tanulmány gyanánt fogadhatjuk el. Ez aztán meg is hozza gyümölcsét, mert hiszen egy színműnek megírása közben az alakok megteremtése nagyon is sok alkalmat nyújt a tanulmányozásra, ugyanígy, hogy meg vagyunk győződve, hogy Vedres e népszínművének megírása után sokkal jobb alakokat fog színpadra hozni, mint annak előtte; hogy aztán jobb színművet is fog írni, ez már más kérdés, minthogy más kérdés az is, hogy az ilyen tanulmány szempontjából megbocsátható kísérletek a nagy közönség elé valók-e, vagy nem; ennek megítélését különben az igazgatóságra bizzuk. — E héten egy Sakespeare-esténk is volt; „Hamlet“ kerülvén színre, miről lapunk Tárcajában avatott tollból hozunk hosszabb ismertetést. Szombaton este pedig, régi időtől fogva az első opera előadásban (Álarcos bál) gyönyörködhettünk, de erről csak jövő számunkban referálhatunk.

SZÜCS DÁNIEL a Kisfaludi társaság egyik veterán tagja meghalt. A lapok annak idején röviden megemlékeztek érdemeiről, s a Kisfaludi-társaság legutóbbi ülésén hivatalosan is bejelenték halálát, megemlítvén róla, hogy a negyvenes években Sophoklész is fordította. Azonban, hogy a Kisfaludi-társaságba Petőfivel szemben választatott be, a ki akkor elbukott mellette mindnyájan bölesen elhallgatták, pedig a boldogult neve bizonyára e körülmény, s nem a Sophoklész-fordítások miatt fog az utókor előtt is emlékezetes maradni.

— A KOLOZSMEGYEI TANÍTÓ TESTÜLET 1884. évi közgyűlése (I-ső nap, október 30.) A kolozsmegyeyi tanító-testület 1884. évi közgyűlése ma vette a a városi háza nagytermében kezdetét. Pont 1/2 10-kor kezdte el énekelni a férfi tanítóképző dalköre a Kölcsei-hymnust nagyszámú résztvevők jelenlétében, melynek szabatos előadása után Benedek József idejé elnök mondta el szakértelemmel szerkesztett meghívóját. Hangoztatta a tanító testületek által már eddig elért eredményeket s felsorolta azon tulajdonokat, melyek arra nézve szükségesek, hogy a tanító munkálkodása sikeres legyen. Sok egészséges eszmét elevenített fel: a gyakorlat fontosságát az elmélettel szembe a nevelés terén s különösen azt, hogy a jó nevelő feladata nem új kísérleteket tenni, hanem a már elért igazságokat a gyakorlatban alkalmazni. Az éljenzéssel fogadott beszéd után Nagy Kálmán titkár olvasta föl a választmány

ügyesen összeállított évi jelentését. E szerint a testületnek van jelenleg 122 tagja: 7 tiszteletbeli, 58 törvényesen kötelezett és 57 önkényesen belépett. A választmány gyűlésen összesen 105 ügyben határozott. A mult közgyűlés óta még novemberben a nevelésügyi és tankönyv bíráló bizottság alakult, előbbi Gaál Ferencz, utóbbi Fazekas József elnöke alatt. A jelentés ezután hosszasan emlékezik meg e bizottságok, valamint a vidéki körök működéséről is, a melyekhez újabb időben negyedeknek a gyalui csatlakozott. Az Eötvös-alap 210 frt tényleges vagyonnal bír. A tanszertár 187 frt 35 krral. A „Család és Iskola“ című nevelésügyi közlönynek 258 előfizetője van. A közgyűlés Rieger Imre szerkesztőnek és a pénztárnoknak köszönetet szavaz. A könyvtár állása 624 mű 838 kötetben. Elnök 11 óra után felfüggeszti a gyűlést, mely fél 12 órakor veszi kezdetét a tisztviselők megválasztásával tükös szavazás utján. Az eredmény a holnaputáni közgyűlésen fog kihirdettni. A tisztviselők választásának megejtése után Váradi Károly tanfelügyelő tartott felolvasást az iskolai takarékpénztárról, a közgyűlés tapssal jutalmazta a felolvasót és fél kettőkor oszlott szét.

— A KOLOZSVÁRI VÁROSI ISKOLASZÉK szerdán délután ülést tartott, melynek legfőbb tárgyát a városi iskolák (polgári-, felsőbb leány-, I. és II. községi népiskolák) jövő évi költségvetése képezte. A költségvetés főbb tételeiben megegyezik a jelen évivel. A gyűlés további tárgyát a felsőbb leányiskola felügyelő bizottságának lemondása képezte, de minek végleges elintézése a jövő ülésre halasztott. Még az iskolai takarékpénztári intézményről tétetett jelentés, mely szerint ezen a polgári iskolánál meghonosított intézmény igen örvendetes eredményt ért el már eddig is.

— A KOLOZSVÁRI EGYETEMEN az orvosi karnál egy új rendes tanári állomás rendszeresítettik és pedig az elme körtan és törvényszéki lélektan részére, s ugyanezen tanszékhez egy tanársegédet is neveznek ki. Az orvosi karnál ezenkívül felvétellett 13 gyakornok. egyenkint 300 forinttal. A bölcsészeti karnál fölvetett új tételül egy rendkívüli tanár az egyetemes történelem számára.

— DR. CSIKY JÓZSEF marosvásárhelyi orvosnak gyászos haláláról vettük a szomorú tudósítást. Az elhunyt nemcsak egyik legkiválóbb orvosa volt a székesfővárosnak, hanem az ottani közügyeknek is tevékeny és buzgó harczoza. Temetése f. hó 31-én közrészvét mellett történt meg Béke hanvaira!

— UGRON LÁZÁR Szombatfalván 72 éves korában f. hó 26-án elhunyt. Mint udvarhelymegyei nagy birtokos, 1848 előtt Udvarhelyszék konzervatív pártjának vezére volt. Később dirigens királybírája, majd Kolozsvárt és Pesten követe. A 60-as években az egykori Felsőfehérmegyében főispáni méltóságot viselt. 1857 óta mint erdélyi regalista, tagja volt a főrendi háznak. A 70-es évek elején betegeskedése következtében visszavonult a közpályától. Az elhunyt fiai voltak Ugron Gábor és Ákos képviselők.

— A MAGYAR TUD. AKADÉMIA október 27-én d. u. Lónyay Menyhért gróf és Pauler Tivadar miniszter elnöke alatt összes ülést tartott, melynek első tárgya Hajnald Lajos kalocsai bíbornok érsek emlékbeszéde volt dr. Fenzl Ede akad. kültag, a bécsi egyetemnél növénytanai tanár s a bécsi egyetemi botanikus kert igazgatója fölött. Ez emlékbeszéd után a folyó ügyek elintézése következett.

— JÓKAI ÖRMÉNYVIL. Csiky Lukács velencei mechtarista Erzsébetvárosban örmény nyelvre fogja fordítani kitűnő írónk valamelyik regényét. A fordításra az engedélyt Jókai nem régiben készséggel megadta, s lefordítás végett „Az arany ember“-t, vagy „A szegény gazdagok“-at ajánlotta.

— A KISFALUDI-TÁRSASÁG legutóbbi ülésén Zichy János mutatta be Imreh Sándor egyetemi tanár Arany János Aristophaneséről írt tanulmányát. Zichy a munkát röviden ismertetette s azután annak egy fejezetét, mely Arany humoráról szól, felolvasta. Teljes ötnegyed óráig tartott a felolvasás. A bemutatott rész bizonyosságot tesz arról, hogy Imreh Sándor alapos gondallal tanulmányozta és dolgozta ki tárgyát. A felolvasott fejezetben a szerző Arany humorát fejtegette, összehasonlítva azt az Aristophanesével, egyuttal azonban ismertette a görög drámáiról humorát és Arany korának irodalmi viszonyait.

Tartalom: Halottak ünnepén. Dr. Boros Gábor. — Aristokrácia kérdéséről. dr. — A rabsluga álma. Szász Béla. — Aranylakodalom. Batizfaley Erzsébet. — Vereskereszt papnője. Paul Árpád. — A bányatiszt. Irta: *. — Pesti posta. Gabányi. — Különfélék. — Tárca: Kovács Gyula mint Hamlet. — Ferenzi Zoltán. — Fra Angelico. Dr. Esterházy S.

Nyomatott Stein Jánosnál az ev. ref. collegium peúivél Kolozsvárt.